

prope.

nmo dum sinat
rvida, insidias
t dolos struam.

bus.

effectum dabo
animus est.

LINSKIUS.

eri...

salve, Naevole.

udum querito.

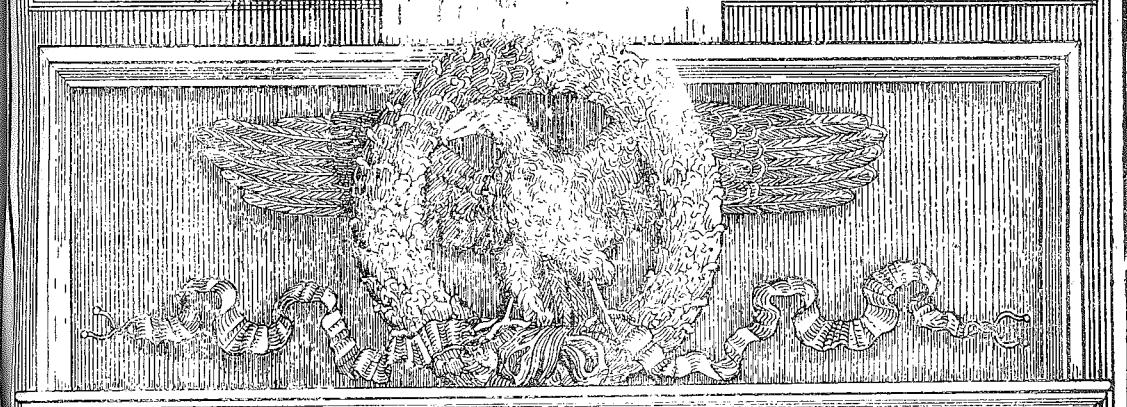
is?

Scilicet :
uto, obdormivit
nocte proxuma.

ALMA ROMA

QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

nuperrime prodit JOSEPHI FORNARI

PARVUM ANTIBARBARUM

Volumen, cui praefatus est FELIX RAMORINO. constans pagg. 103, editione portatu facili, venit italic. libell. 8.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venum dantur eiusdem auctoris Milesiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

Fridianus - Francisculi prandium.

Singulae pretio italic. libell. 2.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integralm ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXVI, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellarum 300 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 600, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

103, edi-

n auctoris
ud ephebea

blici cursus

MAE col-
MCMXXVI,
us libella-
600, proummariam
requiren-
Via del
i sinit ut
possit.

Pretium subnotationis an. MCMXXVII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solvendum rectoque tramite mittendum ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

De doctrina Tertulliane libelli qui inscribitur "De corona",¹

Quicumque adhuc coronarum usum a primis Christianis reiectum attigerunt haud sane dubitarunt hoc in primis adfirmare, morem illum suam ab idolatria originem traxisse, ac me scilicet adsentientem ii omnes habebunt; sed non ita ut credam hanc unam Tertullianae illius indignationis causam fuisse; quin immo idolatriam, vere ut dicam, strictim ac tum praesertim Tertullianus attingit, cum, occasione abrepta, de mortuos coronandi apud ethnicos usu deque cultu consecrationis, quae secunda idolatria erat, sermonem instituit (*De Cor.*, X). Nonne autem multa ab eis proleta, ut Tertullianeis verbis utar (*De Cor.*, VIII), quos saeculum deos credebat, tamen et in Christianorum usibus, et in

pristinorum sanctorum et in Dei rebus, et in ipso Christo deprehendi possunt? Atqui nullus in ea Tertulliani stomachus, quippe quae neque aliena a Christianorum disciplina, neque contraria viderentur; nam «dicimus - ait Tert. - ea demum et nostris et superioribus usibus et Dei rebus et ipsi Christo competisse, quae meras utilitates et certa subsidia et honesta solatia necessariis vitae humanae procurant, ut ab ipso Deo inspirata credantur, priore prospectore et instructore et oblectatore, si forte, hominis sui; quae vero hunc ordinem excesserunt, ea non convenire usibus nostris» (*De Cor.*, VIII, 16). - Quibus quidem ex verbis demum, ut opinor, erui potest prima Tertullianei fervoris causa et origo; immo vero studiosius hunc locum perlegenti facile persuasum erit, inexpiable illud coronarum odium cum Tertulliani ingenio ac moribus cumque Christianorum disciplina congruere. Brevi ut dicam, coronae scilicet, vivis floribus quomodocumque capiti nexae, rigidum, austерum Tertulliani in primis offendebant animum, utpote cum ornamenti tantum - minus ad honestatem modestiamque christianam accommodati - vice fungerentur, neque meras utilitates aut certa subsidia necessariis vitae humanae procurarent. Ornamentum dixi; et in memoriam nunc revoca, lector, Ter-

¹ Italica Officina Paraviana, post mortem clavisimi viri Caroli Pascal moderante Aloisio Castiglioni, recens suum corpus scriptorum latinorum resumpsit Tertullianum libellum «De corona» edendo, quem, ad fidem praecipue codicis Agobardini, recensuit, praefatus est, appendice critica criticisque annotationibus et indicibus instruxit Iosephus Marra. Humanitati editoris debemus hasce praefationis paginas, quae de doctrina ipsius libelli sunt, in ALMAM ROMAM referre; de quo amplissimas gratias habemus, dum auctori ex animo gratulamur.

tullianum ipsum duos conscripsisse *de cultu feminarum* libros, quibus cum id agat, ut intellegant Christiani frustra se curare et colere corpus, quod omnibus momentis pro Christo perditum velint aut velle debeat, tum etiam omne genus ornamenti non tantum non appetenda Christianis, verum etiam exsecranda hic illic demonstratur.

Quae cum ita sint, eius loci rationem intelligere poteris, in quo Septimus non modo coronis vivis floribus, sed etiam christiana innixus disciplina, quovis coronarum genere Christianis interdicit

«Et urgemur a communione naturalis disciplinae converti ad proprietatem christiana totam iam defendendam per ceteras quoque species coronarum, quae alii usibus prospectae videntur, ut aliis substantiis structae, ne, quia non ex floribus constant, quorum usum natura signavit, ut ipsa haec laurea militaris, non credantur admittere sectae interdictionem, quia evaserint naturae praescriptionem.»¹

Corona denique in numero erat - ex Tertulliani sententia - «irrationalium utensilium», neque aliud in capite, feminarum praesertim, erat nisi «formae lena, summae lasciviae nota, extrema negatio verecundiae, conflatio inlecebrae» (*De Cor.*, XIV). Accedit etiam quod coronam Christiani capite gestantes et «myrto et olea et inlustri aliqua fronde et centenariis quoque rosis de horto Midae lectis» innexam (*De Cor.*, XV), iniuria contumeliosa Christum affiebant, cuius tempora corona spinis tribulisque foedaverat. Ex quo suspicari licet Tertullianum Christianorum usui eam vindicasse Christi coronam, quae tamen nunquam in Dei rebus fuit, utpote cum *Romanorum militum fuerit commentum*, quamque *populus Dei nec publicae unquam laetitia nec*

*ingenitae luxuria nomine admisit (De Cor., IX); at, verum si loqui volumus, et hoc coronarum genus - ne reprehensionis fortasse ansam aliquam adversarii habent - Tertullianus damnasse videtur, qui maxvlt Christifideles in Christi conspectum sese nudo capite ostendant; quam ob rem, nulla interposita mora: «Serva Deo, Christiane, - pergit - rem suam (h. e. caput) intaminatam. Ille eam, si volet, coronabit. Immo et vult, denique invitat. Qui vicerit, inquit, dabo ei coronam vitae» (*De Cor.*, XV).*

Quae cum ita sint, considera, lector, quam alienum, immo prorsus supervacuum sit in quaestionem vocare num Tertullianus usum unum damnaverit gestandi capite coronam, ceterisque coronarum usibus indulserit. Qua quidem de re Tertulliani studiosum quandam breviter disceptasse compri.¹ Sed haud prospere ei rem cessisse vel inde credo, quod, quae congesit argumenta ad sententiam confirmandam Tertullianum ceteris indulsisse coronarum usibus, ea vel omnia, vel pleraque ex scriptoris ipsius silentio tantummodo hausta esse videntur. Quod si animum parumper ad eos adverteris Tertulliani locos, quos afferit vir ille doctus, quibus eius sententia fulciri videatur, facile eum ex praeiudicata opinione ductum esse fateberis. Ut ut res se habet, hoc in primis mihi persuasum habeo Tertullianum quemvis damnaturum fuisse coronarum usum, nisi totum ad id, quod animo intenderat, perficiendum, sese convertisset, deque Christianis laureatis tantum disserere animum induxisset. His enim verbis rem suam circumscriptisse videtur: «At nunc quatinus et illud opponunt: Ubi autem prohibemur coronari? hanc magis locali substantiam causae praesentis aggrediar, ut et qui ex sollicitudine

¹ Legem commentarium qui inscribitur *Civitatis catholicæ*. Ser. XVII, vol. VII, 1899.

*ignorantiae quaerunt instruantur, et qui in defensionem delicti sc. coronarum usus) contendunt, revincantur, ipsi vel maxime Christiani laureati, quibus id solum quaestio est, etc.» (*De Cor.*, I).*

Ceterum ad singulos iuvat aggredi Tertulliani locos, ex quibus vir clarissimus adductus est ut ad eam, quam diximus, sententiam accederet. Ante omnia, quae adnotavit ille¹ in Tertulliani verba «miles... solus libero capite, coronamento in manu otioso, etc.» quid valeant nescio, quippe quae ne tantulum quidem viri docti sententiam confirmare videantur.

Nonne mecum, benigne lector, statues futurum fuisse ut ille miles coronam sane, nulla mora interposita, abiceret, ni quod eam manu tantummodo gestaret satis fuisse superque ad id, quod animo intendisset, plane perfecteque perficiendum? Ceterum consideranti vocem, quae est «otiosus», idem apud Tertullianum valere atque «inutile» seu «ineptum», nimis ad arbitrium efficta viri docti animadversio videbitur. Neque video scilicet quid ponderis sententiae afferant illius viri docti quae legimus verba in 42º Apolog.¹ capite: «nos coronam naribus novimus». Quem locum vir doctus ita illustrandum sibi facile persuasit: «Floribus igitur in formam innexis coronamenti Christiani quoque utebantur, ut nares suavi afficerent odore». Quidni? At confidebat sane Tertullianus adversarios omnes, non a communis sensus consuetudine abhorrentes, vel hoc sibi esse concessuros, minus profecto oportere ille flores adhiberet in coronae formam innexos, qui floris auram naribus haurire tantummodo vellet. Quam ob rem cum magna nimirum tum fides tum auctoritas illis adiungenda sit Ter-

¹ Verba in poculum crede referenda sunt ad morem illum, quo folia ex coronis decerpita, et in poculum coniecta una cum vino bibere solebant veteres, quod coronas bibere dicebatur.

coronae formam coniunctis, pariter uteris». In quo quidem illud est cognitione dignissimum, quod verba, quae sunt *condere - spargere - credere* nonnisi cum floribus liberis, solutis sane congruere possunt. Quam ob rem id potius concludamus licet, eversorem illum, quem diximus, coronarum, quemvis suo opere damnavisse coronarum usum, Christianorumque odio quodvis coronarum genus subiecisse.

Sed non ante praefari desinam, quam duo haec monuero, ante omnia alios quoque christianos scriptores eadem sensisse, de coronarum usu, atque Tertullianum, eosdemque quovis coronarum genere Christianis interdixisse, velut Minucium Felicem, Cyprianum, Clementem Alexandrinum; deinde non obliviscendum esse Ecclesiae disciplinam religionemque recentiorum temporum Christianis coronarum usum permisisse. Quod enim ad primam attinet animadversionem, ait Min. Felix in *Octavii* cap. 38: «*Quis autem ille qui dubitat vernis indulgere nos floribus, cum capiamus et rosam veris et lilyum et quidquid aliud in floribus blandi coloris et odoris est? His enim et sparsis utimur, mollibus ac solutis, et sertis colla complectimur. Sane quod caput non coronamus, ignoscite: auram boni floris naribus ducere, non occipito capillisve solemus haurire*». Tum etiam Cyprianus *De Lapsis*: «*Ab impio sceleratoque velamine, quo illic velabantur, sacrificantium capita captiva, caput vestrum librum mansit. Frons cum signo dei pura diaboli coronam ferre non potuit, coronae se domini reservavit*». Quod autem ad coronarum usum pertinet recentiore permisum disciplina non absonum puto ea referre, quae adnotavit C. Sagittarius in locum quendam Clementis Alexandrini (*Paedag.*, lib. II, cap. 8): «*Clemens Alexandr., qui ob spineam Christi coronam Christianis omnibus coronarum usu interdicit, nimis videtur rigidus, cum*

abusu licitum etiam usum tollens. Sane religio Christiana coronas non tollit: imo vero ipsi Spiritui Sancto complacitus est florum decor et coronarum usus. Certe in Apocalypsi non modo quatuor et viginti senatoribus, sed et ipsi Christo aptatur corona, non illa spinea prompta e supellecile carnificum, sed victrix, triumphalis et gloriosa».¹

JOSEPHUS MARRA.

De disciplinis pueris traditis apud Romanos

Indignor legens apud plerosque Romani initia temporis quavis penitus institutione caruisse, haud aliter ac si Romuli urbs, quae ab ipsis exordiis imperium totius orbis aperte affectabat, non hominum, non virorum conventus, sed quasi pecudum armentorumque ovile, nisi potius intratibium cubile ferarum haberetur. At haec quanam de urbe narrantur? Nempe de ea, in qua providae rectorum mentes sanctissimis prudentissimisque legibus caverant, ut singula conspirarent in civitatis iubar et incrementum, collegia religionibus addicta quamplurima constituerant, ac delicatissimum iussum dederant, quod quidem egregiae urbanitatis argumentum est, ut occursanti romanae feminae vir dexterum viae cederet latus. Et quonam in tempore? In eo quidem, de quo Tullius scribit: «*Inveteratis iam litteris et disciplinis Romuli aetatem venisse scimus*». Et quonam in regione? Scilicet in ea,

¹ C. SAGITTARIUS, *Harmonia Passionis Iesu Christi* (Lips. ed. I Gross et Soc., Ienae impr. typis Nisan). Part. II, § 321.

quae Sabinos, quae Etruscos finitos habebat, unde pontifices, augures, salios ceteraque sacerdotia, annum in duodecim menses distributum, fastos nefastosque dies hausit, fasces, trabeas, curules, annulos, phaleras, paludamenta, praetextas, pictasque togas, tunicasque palmatas, omnia denique decora et insignia, quibus imperii dignitas emineret. Numquid Urbis ipsius aedificia, curiam, Capitolinam arcem, templaque Statoris Iovis ceterorumque deorum, et illud, quod adhuc durat, maximae cloacae portentum rudes facere potuissent homines atque imperiti? Quid ea quibus Roma ingens domi militiaeque facta quotannis, quotidie crevit?

Haec non verborum testimonia sunt, sed testimonia factorum, quibus necessum est supponere causas, quibus populus late rex sua domi iura tuebatur, quum extra amicis populis suppeditaret subsidium, inimicis vel proditoribus bellum intra ius fasque inferebat, nec ad internecionem, nisi lacesitus ad ultima usque, saeviebat. Quinimo scimus divitibus patriciisque Romanis in more fuisse liberos in Etruriam dimittere, ut optimis disciplinis imbuerentur; magna enim sapientiae laus et fama Etruscis fuit.

At quonam initio pueros disciplina docebat? Quonam adolescentulos ad graviora evehebat? Quo peracto stadio satis eruditii habebantur?

Ut hisce respondeamus, tres, ut ita dicam, divisiones aetatis imbuendae distinguere et enucleare debemus, quae tamen ita temperandae sunt, ut indoli Romanorum apprime convenient, ac temporis lamque hic ponimus in ipso limine maximi fuisse apud eos robur corporis, ideoque ubi adolescentibus ea esset aetas, qua vires exercere in Campo Martio et palaestra potuissent, tantum studiis dabatur, quantum viribus non officeret exercendis, ac tantum dabatur exserendis augendisque viribus, quantum studiis disciplinisque,

quibus erudiendi essent, non noceret.¹ Haec autem studia, supervacaneis quibuslibet amandatis, dividebantur in ea, quae bonum patrem familias, quae callidum ducem terra marique decerent, quae oratori denique praesto essent sive in curia, sive coram iudicibus, sive coram militibus, sive coram populo aliquid ageret. Communem autem hisce arithmeticam colebant. Publici vero ludi, publicae scholae, in quas pueri confluenter, ut mos nunc est, Romae exstisset non videntur, aut si extiterint, certa ad nos nondum notitia pervenit. Dixi «nondum»; quia sive lapis, sive opus inscriptum emicare potest, quo minus tempore remur, et audaciam superbae affirmationis evertere. Hoc unum scimus, singulos patres familiarum de liberis instituendis curare, sive singuli singulis praceptoribus darentur, sive praceptoribus plures, qui collata stipe rependerent.² Studia vero quibus alebantur primum, circa legendi scribendique artes versabantur; et, si Cornelio Nepoti credimus, non mediocriter incumbebant, ut eleganter pronuntiarentur ea, quae dicebantur latine, cuius quidem rei testis est in tertio *De oratore* Cicero, qui monet quo delicato sensu latinitatis et enunciationis Romani uterentur, ita ut quodcumque aut asperum, aut hiulcum, aut patulum, aut hians, aut blaesum, aut peregrinum, aut rusticum, aut horridum aegre in oratoribus ferrent, passim autem in sermone domestico repudiarent.

Profecto ab initio nihil de graeca lingua actum est, sed latinae tantummodo vacabant; fortasse et in affinem etruscam. Tum

¹ *Romanis solemne viris opus, utile famae Vitaeque et membris; praesertim cum valeas et Vel cursu superare canem, vel viribus aprum Possit.*

(HORAT., *Epist.*, lib. I, 18). — Quae fusius enumerat vers. seq. — Cfr. etiam *Sat.*, lib. I, 25-26.

² Pulcre rem expedit HORATIUS idem in *Sat.*, lib. I, 6; vv. 71-78.

primum de graeca coeptum, ubi Graecae coloniae sive e Sicilia, sive e Lucania in Romanam rempublicam negotiis, finibus contentionibusque inciderunt. Atque ex hinc illa grammaticorum sequentium quaestio, utrum institutio puerorum a latino potius vel a graeco sermone inchoaretur. Post hac, pone tamen, arithmeticā disciplinā sequebatur, quae, meo iudicio, non nihil difficultatis praeserferre solebat, non suapte, sed notarum causa. Quod enim nunc, dispositis ad modum columnulae notis, facilime habemus, qui proprio in ordine monadas, decadas, ecatontadas, milia et miriadas habemus, aegre, immo nullo negotio possemus summam confidere, si modum eundem romanis characteribus sequeremur.

Et si haec in addendo, quid in deducendo, quid in multiplicando, quid in dividendo? Horatius noster, etsi festivus et facetus, ut semper, asperam tamen huiusmodi numerationis et computi semitam confitetur.¹

At difficultatem difficultatibus addebat ratio ipsa numerorum duplex: nam, dum romani numeri per notas X. C. M. graduntur, pecunia, libra, mensura per duodecim gradiebantur, ita ut pessum dato et subverso penitus ordine, in numeris XII, XXIV, XXXVI, XLVIII, LX... CXX... CXLIV capita computandi haberentur.²

Utebantur ad computum insuper quibusdam cautionibus, in quibus formulae multiplicationis, deductionis et divisionis continebantur. Has pueri in scholis memoriae mandabant, ut rem familiarem vel publicam, mercaturam, aut huiusmodi negotia administrantibus praesto essent. Utebantur tabula pythagorea, prouti nostri, et praeterea modum summae ac multiplica-

tionis per digitos enunciandum habebant, qui adhuc, praesertim apud villicos in quibusdam Italiae regionibus, in more est, et certo praefixo numero decadum dextro brachio, monadum sinistro, levi negotio eodemque brevi, vel obscuriora ostendebant, ita ut senior Plinius memoriae tradiderit hunc ritum a sculptoribus romanis adhibitum in statuis dolandis, quippe viri, qui simulacro reprezentabantur, digitis porrectis aetatem dicentes suam.

Quum autem omnia non reipublicae institutis, sed arbitrio docentium administrarentur, in disciplinis hisce tradendis, patet nullos esse libros communes et exemplares, quibus conformarentur singuli, sed omnia ad praceptorum voluntatem libitumque confici.

Haec dixisse sufficiat de prima puerorum institutione apud Romanos; namque ultra progredi res hactenus notae non sinunt.

G. P.

AESTHETICAE NOTAE

De pictura.¹

II.

Non immerito cogitare possumus hominem, ut sibi praesentem semper haberet imaginem parentum vel amicorum, sive absentium, sive mortuorum, delineationis artem creasse, et postmodum colores delineatis signis superduxisse. Sed picturae initia admodum sunt incerta; eius tamen vestigia apud antiquissimos populos inventa sunt; eaque rudia et *monochroma*.

Apud Aegyptios, Indos, Persas, Hebreos, pictura ut plurimum fuit per ambages efficta, et religiosa; adhibuit mar-

¹ De arte poetica, vers. 325 et seq.

² Cfr. I. DELLA MARTINA apud Gallicum commentarium *Revue des cours et conférences*, mens. Aprilis MCMI.

¹ Cf. fasc. sup.

mora, vasa, papyros. Etiam antiqui Etrusci picturam coluere, ut monumenta testantur.

Sed ex omnibus populis palmam praeripiuit Graecia, ubi pictura summam perfectionem consequuta est. Plinius (*Hist. nat.* XXXV, 32) asserit: « Quatuor coloribus solis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex silaceis attico, ex rubris sionipide pontica, ex nigris atramento, Apelles, Aetion, Melanthius, Nicomachus, clarissimi pictores ». Et pariter Cicero (*Brutus*, 18): « In pictura Zeuxim et Polygnotum et Timanthen et eorum qui non sunt usi plus quam quatuor coloribus, formas et linea menta laudamus: at in Aetione, Nicomacho, Protogene, Apelle iam perfecta sunt omnia ».

Hisce nominibus addi debent Cleophan tes, qui, teste Plinio (III, 5), primus fuit Graeciae pictor (c. DCLX ante C.); Parrhasius, Zeuxis aemulator (c. CCCXX a. C.), aliique.

Romani in pictura longe Graecis inferiores evasere: ut celebriora nomina Fabius Pictor, Turpilius, Pedices, Ludius. Romanorum tabulae graecam imitationem praeseferunt. Horatius recte scribit:

*Graecia capta, ferum victorem coepit et Artes
Intulit agresti Latio...*

Romani enim plus rebus militaribus, quam artibus addicti fuerunt.

Pictura vixit apud primos Christianos in cryptis et catacumbis: fuit simplex, sed magnopere expressa et eximium characterem religiosum fere unice commonstravit. ¹ Palam venit una cum Christianis Constantini tempore, et viguit praesertim apud Orientales usque ad aetatem Leonis Isaurici. Tunc, vero, orta haeresi Iconoclastorum, picturae quamplurimae, tum sacrae tum profanae, destructae fuere. Tabulae superstites in Occidentem deportatae, influxum in artem occidentalium exercuere.

¹ Cfr. WILPERT, *Roma Sotterranea. Le pitture delle Catacombe Romane*, Roma.

Haec forma, *byzantina* appellata, sat debilis et imperfecta usque ad finem mediæ, quod dicimus, aevi perduravit. In musivo opere excelluit.

Attamen a *byzantina* schola iam pictura se subtrahere coepit saec. XIII, praesertim in Etruria, ingenio et studio Giuntae Pisani, Guidi Senensis, Bonaventuræ Berlinghieri, et Margaritonis Aretini. Deinceps pictura in dies floruit, et fere omnes Italiae provinciae propriam scholam insti tuerunt.¹

Cimabue (1240 † 1302), Giotto (1276 † 1336), Ioannes Faesulanus, B. Angelicus, (1387 † 1445), Thomas Guidi Masaccio (1401 † 1443), Leonardus de Vinci (1452 † 1519), Michaëlangelus Buonarroti (1475 † 1564), *Scholæ florentinae* conditores, aut magistri exstitere, quae multos in posterum assēclas nacta est, quorum nomina longum est recensere. Haec schola preeminent delinea tione, sed etiam coloribus laudatur.

Schola Senensis saec. XIII initia habuit; floruit saec. XV et occidit, quum a Cosimo I De Medicis ann. 1555 Senarum urbs in servitatem redacta est. Haec schola *laeta dicta* fuit; colorum enim praesertim vivacitate plurimum spectatores laetificat.

Schola Romana complectitur auctores, qui ortum duxere in Latio, Sabina, Umbria, Piceno et in territorio Urbinati. Pariter saec. XIII orta est. Princeps huius scholæ est Raphaël Sanctius, urbina (1483 † 1520), qui eximius inter pictores omnes merito habetur: primatum enim tulit in delineatione simul et colore. Peculiaris digni sunt memoria Petrus Perusinus et Julius Romanus, prior magister, alter discipulus Urbinatis.

Schola Neapolitana-Sicula originem directe e Graecia duxit. Adservantur antiquissima et insignia vestigia huius scholæ; sed suam nobilitatem amisit. Saec. XIV

¹ Picturae accenseri debent omnia opera accessoria vel minima, quae tamen coloribus exprimantur.

renata est, ac praeeminet vivacitate colorum. Saec. xvi laudabiliter Romanam imitata est artem. Princeps huius scholae fuit Salvator Rosa (1615 † 1673).

Schola Veneta prodiit saec. xiv, et saec. xv maximam obtinuit perfectionem ob peritiam Giorgionis (1477 † 1511) et Titiani (1477 † 1576). Haec schola superior omnibus est colorum elegantia.

Ne plura dicamus, Mantegna (1431 † 1506) fuit princeps Scholae Mantuanæ; Antonius Allegri (Correggio), (1494 † 1534) Scholae Mutinensis. Fuere insuper inferioris nominis scholae.

Interdum, inito saec. xv (ann. 1428), Ioannes Burges, Van-Eyck, adinvenit, seu melius *rationem* diffudit *pingendi per oleum*, et exinde apud cultiores populos *Picturae Scholae* institutae sunt. Celebriora nomina referimus.

Apud Hispanos - Ribera, Zurbaran, Alphonsus Cano, Velasquez, Herrera, Silva, E. Murillo.

Apud Gallos - Ioannes Cousin, Claudius Lorrain, N. Poussin, Le Brun, Magnard, Ludovicus Boulogne, Louvenet, Lesueur, Veni, Regnault, David, Girodet, Prudhon, Gérard, Gros, Vernet, Guérin, Gericault, Ingres, Delaroche, Scheffer, Gudin.

Apud Belgas et Batavos - Van Eyck, Vander Helo, Rubens, Van Dyck, Jacobus Iordaens, Wouwermans, Van der Meulen, Berghe, Temérs, I. Steen, Ruisdaël, Paulus Potter, Backhuysen, Van den Velde, Rembrandt, Van de Heltz, Gérard Douw, Necher, Metzut, Overbeeck, Terburg, Van Huysum, Van Spandonck, Van Brec, Navez, Verboeckhoven.¹

Apud Germanos - Albertus Durer, Lucas Kranach, Hobbein, Cornelio, Schonorr,

Kaulbach, Hess, inter quos clarissimus Mengs († 1779).

Apud Anglos - Reynolds, Weist, Lawrence, Wilkie, Stanfield, Turner, Smircke.

Saeculo xvii pictura universam culturæ corruptionem passa est. Saeculo xix *schola Classicismi* pene obsolevit; postea *schola Romanticismi* sequuta est. Sed de pictoribus nostrorum dierum omne iudicium omittimus. Votum tamen ex animo proferimus, ut surgant pictores, qui possint auctores *Iudicii universalis* et *Transfigurationis* aemulari.¹

G. LEPORE.

DE SANCTO AMBROSIO

MEDIOLANENSIMUM EPISCOPO

Ad hunc praeclarum hominem libenter accedo, eumque maxime laudandum esse praedicabo, eo potissimum nomine, quod, domo et gente Romanus, mirabile Romani populi ingenium in omnibus protulit. Ipse, ex communi eruditorum sententia, principem locum inter oratores facile obtinuit tum ob ingenii celeritatem, quod acerrimum ac docile est nactus, tum ob domesticam patris disciplinam, in qua haud poenitendos fructus adolescentulus percepit.

Verum quod Treviris in Galliis natum esse perhibent, anno christiano tercen-

¹ Mira adinventio nostræ aetatis est *ars photographica*. Photographia pergrandis est utilitas ad humaniora studia, praesertim vero ad « artes plasticas ». Quidquid lucidum caelo, terra, marique, sive in quiete permanet, sive motu quamvis celerrimo ruit, photographia adamassim exprimit. Ipsam oculorum aciem exsuperans, minima quaque attingit, et contemplationi subiicit. Photographia non tantum mechanica, verum etiam ars pulchra est dicenda. Proprius vero' picturae accedit. - Cfr. *Estétique de la Photographie*. - Photoclub de Paris, 1900.

tesimo et quadragesimo, ubi pater eius Galliarum praefecturam obtinebat, Gallici scriptores, gloriola quadam adlecti, hunc suum præ ceteris, et temere omnino atque falso adtribuunt. Perperam vero atque inepte; namque, non modo, mortuo patre, Romanum illico contendit; sed saepius in scriptis Romanum se esse praedicat, et multas Romanorum civium gentes sibi parentes profitetur.

Reapse optime illum Romanum exhibent, tum primum purum eloquii genus, quod identidem in scribendo usurpat, tum dein nobilis quaedam verborum sententiarumque abundantia, quae patricium maxime addecet; tum denique auctoritas atque maiestas, quae in omnibus tanta inest, ut ab eo dissentire pudeat.

Eadem hac aetate complures iam homines existunt, qui Christiana sapientia imbuti, ad litteras animum adiunxerunt, et primas facile retulerunt.

Iuvat enim in medium referre haec gravissima Sancti Augustini verba: « Nonne aspicimus, quanto auro et argento et veste suffarcinatus exierit de Aegypto Cyprianus, doctor suavissimus et martyr beatissimus? Quanto Lactantius? Quanto Victorinus, Optatus, Hilarius? Ut de vivis taceam, quanto innumerabiliores Graecis! »

In Urbe maxime celerabatur Victorinus, summus litterarum doctor, ad cuius scholam omnis Romana pubes, quae ad supra reipublicae munera capessenda tenderet, frequens disciplinæ causa, adfluere consuevit.

Sed anno ccclxix, consulari dignitate atque iudicis auctoritate exornatus, Aemiliae, Insubriae atque Liguriae praefectus, Mediolanum, sedem magistratus sui, Ambrosius se contulit. Laudes, quibus Tacitus Agricolam consulem in Britaniam praefectum, posteris tradidit et commendare studuit, graphicè ei accommodare non dubitabo: « Sublime et erectum ingenium pulchritudinem ac speciem magnae excel-

saeque gloriae vehementius quam caute adpetebat. Mox mitigavit ratio et aetas, retinuitque, quod est difficillimum, ex sapientia modum ».¹

In hac tam nobili tamque frequente civitate omnium animos brevi ita sibi benigno alloquo et familiari consuetudine, iustitia quoque et humanitate devinxit, ut mortuo Auxentio, praefecto suffectus fuerit. Ipse enim non leviter, more iuvenum, qui militiam in lasciviam vertunt, sed quamquam nondum sacro ablatus baptismate, ita sanctissimis moribus et consilio enituit, ut omnibus mirum in modum se se aptissimum comprobaret. Non equidem segniter ad voluptates et commeatus munus retulit; sed noscere provinciam, nosci et exercitui, discere a peritis, sequi optimos, nihil adpetere in iactationem, nihil ob formidinem recusare, simulque et anxius et intentus agere. Uno verbo, ita se in omnibus optime gessit, ut cum maximis eum protinus coaequarent.

Ad haec, cohorta in urbe seditione, ob mortem Episcopi, parem atroci tempori animum in promptu habuit, et Arianis, rerum novarum cupidis, civitati perniciem molientibus, audacter obstitit, et populum de successore deligendo dissidentem miti ingenio est allocutus, omniaque ad concordiam perduxit. Namque Ambrosius pro munere suo ecclesiam ingressus, et pacatis verbis dissidentes ad se convertit et divinitus propemodum animorum commotionem compescuit sibique devinxit: dum repente puer Ambrosium Episcopum salutat, et universi populi vox erumpit et Ambrosium Episcopum depositit:

Paem inter se conciliant, conféruntque concordiam.

Verum, magna animi potentia, nunc prece, nunc auctoritate honorem recusat, eorumque precibus resistit, et praefectum se esse praedicat, et permansurum esse totis viribus minitatur.

¹ De Vita et moribus T. Agricolae, IV.

Colloquia varia eademque familiaria latine composita

III. lentaculum.

Ad horam circiter decimam ante meridiem, uti constat apud omnes, in diversoriis prima mensa parari solet. Hic olim et apud veteres Romanos usus erat, ut antequam ad forum accederet quisque ad munera sua agenda, cibum leviter sumeret, ut ieunium aliquomodo solveret. Haec prima mensa *prandium* vulgo appellari consuevit.

Sub vesperum autem, quum magni illi orbis domini, rebus publicis absolutis, dominum revertebantur, curis expediti et sibi unice inservientes et domui, coenabant.

Hanc vero, cibus omnibus exquisitissimis refertam, dubiam aliquando appellabant gaudentes.

Quem usum adhibuerunt postea Barbari, atque in suam regionem translatum, nobis tandem restituerunt, honorem nominis sibi retinentes, ut suam tamquam consuetudinem nobis superbe permetterent.

Sic enim passim audias gallicum hunc ordinem ab Italib[us] ipsis appellari.

Uno verbo, brevis haec mensa, ex more Gallorum, *dejunē* dicitur; aliquando *ientaculum cum furcella*, quoniam, praeter *capheti* - quo nomine Arābicām potionem vulgo appellamus - cum lacte poculum, fertur et caro antea cocta et frigida, et assum ac salsa menta, aliaque id genus complura.

Sic, ad mensam dulciter vocatus, alacer accedes et manu veluti ductus ad locum liberum cum perveneris:

- Hic sede - audies - et libens comedē.

Ipse vicinis tuis comiter subridebis atque tacitus expectabis.

Tabula est communis, et hinc inde multi clamosi adveniunt et familiater in sella sua assidunt. Magnus interea fit convitantum

rumor, et sua quisque proximo curiosiora exponit.

Tu timidus vicem tuam opperieris, attentis oculis circumspiciens. En tandem puer ad latera tua dicens:

- Quid tibi placet? Ecce in ferculo est *lucanica*, quam Bononiae industria invexit. Est enim sapide itemque gustui suavisima, et ad famem excitandam valde apta.

- Novi optime - responde. - Et apud nos cognoscitur, et omnes eam rigidioris gustus viri maxima cum voluptate aestimant, et in primis mensis honorant.

Paulo post idem puer adest, et hilari vultu te bellissime compellit:

- Hoc est optimum assum vitulinum, in quo parando primas semper coquus omnium iudicio ferre consuevit. Opportune semper hoc advenit!

Postea circumferuntur mala, persica, pyra... et tandem illud *caphetum*, quod callens omnino esse debet atque nigerimum. Eius fragrantia, veluti e rosarum copia odor, cum fumo passim expanditur, et alacer quisque, vel labiorum periculo, calidissimum absorbet.

Saepissime et novissima illa potio confertur, quae Anglis acceptissima *Thea* appellatur. Vide autem ne sumere obliiscaris et frustula suavissima, quae nos *dulcia* generatim dicere consuevimus.

Post improbum hunc laborem omnes aliquantis per in cubiculo conquiescere solent.

Verum in tempore ad mentem mihi venit, varia hic esse quoque liquorum genera; sed in primis vina illa celeberrima, quae ex circumstantibus Romanorum castris in Urbem afferuntur.

Tunc demum antequam universi hinc inde dilabuntur, ad supremam prandii partem est per ventum, in qua virilis sexus maxime olim dominabatur; hodie vero, sic ferentibus satis, altera quoque generis humani pars, quae delicatior credebatur, et in hac re aliquem sibi honorem usurpare praesumit.

Re enim vera, omnes, veluti ex composite, ex vestium sacris capsulam quamdam elegantiores, ex corio potissimum et varie compositam detrahunt, ubi bacilli ii custodiuntur, quos *cigarros* Hispani primi nuncuparunt.

Sunt hi bacilli ex foliis tabaci, arte quadam confectis atque involutis; qui quum in altera parte igni acceduntur, spiritum trahunt et, inter suavissimam fumi nubeculam, fragrantiam. Novissime maximi in Italia aestimantur, qui in Florentiae officinis conficiuntur, atque adeo *Tuscanici* advocantur; apud exterios qui in Havana.

Ludus hic, veteribus omnino absconditus, atque ab America profectus, in universum terrarum orbem ingressus in immensum crevit ac publicis aerariis in primis factus est utilis.

Qui usus vero, passim et vitium merito dictus, nostris diebus et foemineum sextum invadit. Quae tempora! Qui mores! Hae vero potissimum, magna cum voluptate, sumum ex *fistulis*, hauriunt, quibus ex Hispania pariter vulgo factum est nomen (*Hispanica* enim haec fistula dicitur) compositis e foliis carthae tritum tabacum apte involventibus. Singulæ paucis centesimis prostant, et rapide consumuntur. Vere

*Haec est mortalis vitae certissima imago;
Funus qut transit, sed manet ipse cinis.*

I. B. FRANCESIA

ANNALES

Nationum societas.

Genevae Societatis Nationum supremum concilium est iterum congregatum, apud quod Polonorum legatus rogavit ut infestorum bellorum interdictio sollemnis a Societate ipsa decerneretur. Quae stione instituta, cuius summa tandem esset arbitratus ad discrimen quodvis solven-

dum aptus, fuse ad rem enucleandam loquuti sunt et Scialoia, Italorum legatus, qui rem nimis ante tempus propositam asseruit, et Briandus Gallorum, qui hymnum universae paci cecinisse tantum vius est; Chamberlainus denique Anglus, qui fidem suam in futura omnium populorum pace affirmavit, sed Italici legati menti proprius accedens, infesta bella est quidem deprecatus; eam vero esse adhuc Nationum Societatis vim contendit, quae impar rogatae legi ferendae esset. Itaque mentio tantum in arguento rata est.

Quae a legatis Italo atque Anglo enunciata sunt vera quidem esse, in ipso hoc conventu apparuit. Controversiam enim exortam inter Rumenos et Hungaros de sarcendis damnis Hungaricis dominis allatis in agris intra fines Rumerorum ex pacis pactionibus nunc inclusos, Rumeni Nationum Societati explanandam detulere. Obsttit vehementer Hungaria, impetravitque ut Hagensi Curiae definienda transmitteretur.

Denique nova concilii membra ad tempus creata sunt.

Delectio in Cubanam, Finlandensem et Canadensem civitatem cessit.

**

Discrimen inter Galliam et Russiam.

Discrimini inter Anglicum et Russicum gubernium exortum, de quo alias mentionem fecimus, alterum nuper accessit Russici ipsius gubernii cum Gallico.

Rokowskius enim, Russorum apud Gallos legatus, non dubitavit edicto cuidam a «Communistarum» factione universo orbi emiso imprudenter subscribere. Inde congruentes Gallorum irae atque protestationes, quae remotionem legati saltem obtinebunt.

Cui eo facilius accessurum credimus Russorum gubernium, quod Rakowskius,

falso eidem affirmaverit sese de redimendis Russicis apud Gallos debitibus certas rationes convenisse, dum navis, contra, adhuc in alto navigat.

Bellici ignes.

Effusa bellī civilis flamma in Sinis et apud Mexicanam civitatem misero fato etiamnunc heu! reluet.

POPULICOLA.

VARIA

Italorum Gallorumque certamen ad Bardulos.¹

Quum (anno MDIII) de nonnullis militibus, qui Rubosii capti fuerant, redimendis praeco Bardulos venisset, a nonnullis Italis gravis armaturae equitibus quaedam in Gallos dicta fuere; quae quum a praecone in Gallorum castris relata essent, vicissimque ab illis esset Italis responsum, sic utrinque animi accensi sunt, ut ad suae utriusque gentis honorem tuendum, tredecim Galli et totidem Itali gravis armaturae equites, tuto in loco, ad extremum usque spiritum inter se ferro decernerent, conventum sit: locus ad pugnam in patenti planicie inter Bardulos, Andriam et Quadratum constitutus; quem ad locum, certo militum numero comitante, utrique venirent. Tamen ut insidiae abessent, utriusque gentis imperator cum maxima exercitus parte suos ad medium iter deduxit; atque dum proficiscuntur, hortatur, ut quum ex omni exercitu selecti essent, animo et factis conceptae expectationi, responderent, quae talis esset, ut in eorum manibus et virtute, communi omnium

consensu, nobilissimarum nationum honos positus esset. Gallus prorex suos monebat hos eosdem Italos esse, qui Gallicum nomen sustinere non ausi, quotiescumque ab Alpibus ad extremam usque Italiae oram cucurrisse, nullo unquam suae virtutis facto periculo, semper ipsis cesserent, quos ne nunc quidem nova animi generosi magnitudo aut virtus excitaret, sed quum Hispanorum stipendiis militarent, eorumque imperio subiecti essent, illorum voluntati repugnare non potuisse: qui non virtute, sed fraude et insidiis pugnare assueta, libenter alienorum periculorum otiosi spectatores essent; sed quum primum Itali in arenam adducti essent, eorum a quibus semper percussi fuerant, armis et ferocitate ex adverso conspectis, ad timorem consuetum reversos, vel pugnare non ausuros, vel timide pugnantes facilem ipsis praedam futuros, quum adversus victorum ferrum, Hispanorum vanis iactabundisque verbis nixum fundamentum minime idoneus clypeus sit.

Italos vicissim Consalus non minus pungentibus aculeis incitabat: pristinos gentis honores et armorum gloriam, quibus olim orbem terrarum domuissent commemorat; esse nunc in horum paucorum, qui a maiorum suorum virtute minime degeneres essent, potestate positum; cunctis mortalibus patefacere, si Italia cunctarum gentium vietrix, a paucis annis exterritorum incursiones passa erat, eius rei non aliam quam suorum principum impudentiam causam fuisse, qui ambitione interesse diffidentes, ut se invicem deprimerent externa arma accersissent. Gallos nullam in Italia victoram vera virtute adeptos, sed vel Italorum consilio, vel armis adiutos, vel tormentorum fulminibus censem fuisse, quorum terrorem, quod ea res nova in Italia esset, non illorum virtutis metum, viam illis patefecisse: iam oblatam esse occasionem coram praecipuis Christiani orbis gentibus, totque suae

nationis nobilissimis viris, qui ab utraque parte, summopere ipsorum victoriam exoptarent, ad tam illustre spectaculum animis oculisque conversis, ferro et propria virtute dimicandi; meminissent se omnes apud totius Italiae celeberrimos duces educatos, perpetuoque in armis vixisse, et variis in locis singulos praeclaras virtutis documenta dedisse. Itaque aut ipsis palam Itali nominis in eam gloriam, in qua non modo maiorum suorum temporibus fuerat, verum etiam ipsimet vidissent, reponendi a caelitibus datam, aut si tantum decus istis manibus obtineri non posset, Italiam alio in statu quam ignominiosae perpetuaeque servitutis futuram, desperandum penitus esse.

Nec minus vehementes erant reliquorum utriusque exercitus ducum ac militum stimuli, quibus ut sibi ipsi similes essent, et propria virtute gentis sua gloriari et splendorem extollerent, singulos accendeant.

His adortantium vocibus in campum deducti, animo ardoreque pleni, in diversa septi parte utriusque constitere. Datur signum: infestis hastis velut acies ternideni equites concurrunt; quo in concursu quum nullus superior existisset, magno animo atque impetu aliis sumptis armis, singuli virtutem suam, omnibus spectatoribus ex utroque exercitu tacite confitentibus, ad tam illustre certamen nec magis strenuos, nec magis dignos milites eligi potuisse, egregie ostenderunt.

Sed quum iam minime parvo temporis intervallo pugnatum, et solum multis armorum frustis plurimorumque utrinque vulneratorum sanguine tectum, et adhuc anceps proelii eventus esset, spectantibus magno silentio, nec fere minore, quam ipsimet, animi angore atque sollicitudine intuentibus, accidit ut Guilelmus Albimontius italicus, ab uno Gallorum equo deiicetur; dumque Gallus ferociter, ut eum interficiat, equo in eum incurrit, Franciscus

Salomonius, ad socii periculum accurrens, Gallum, qui ad Albimontium opprimentum intentus sibi ipse ab illo non cavebat, ingenti vulnere interficit; mox una cum Albimontio et Miale, qui saucius humi iacebat, erectis, venabulis quae in hunc finem attulerant correptis, plerosque hostium equos confodere.

Quare Galli iam inferiores facti, singuli a singulis omnes ab Italibus capti fuere, qui magna a suis laetitia recepti, postea Consalvum, qui illos ad medium itineris spatium exspectabat, obvium habuerunt, a quo incredibili plausu atque honore cunctis illis tamquam Italicae gloriae assortoribus gratias agentibus, accepti, ac triumphantium more captivos prae se ducentes, tubarum atque tympanorum sonitu, tormentorum tonitruis militaribusque acclamacionibus caelo reboante, Bardulos ingressi sunt: vere digni viri, quorum nomina ab Italibus omnibus posteriorum memoriae litterarum monumentis commendentur. Fuerunt autem hi: Hector Feramusca capanus, Ioannes Capoccius, Ioannes Bracalo et Hector Iuvenalis romani, Marcus Carrarius neapolitanus, Marianus sarnensis, Romanellus foroliviensis, Ludovicus Aminalis terniensis, Franciscus Salamonius et Gulielmus Albimontius siculi, Mialis troianus, et Riccius atque Tanfulla parmenses, omnes in armis aut sub Aragoniis regibus aut sub Columniis educati.

Est autem incredibile quantum hic conflictus Gallici exercitus animum depresso, et, contra, Hispanici auxerit, utrisque ex hoc paucorum experimento totius belli fortunam exitumque praesagientibus.

Villicus eiusque filii discordes.¹

Filos discordes monebat villicus pater, qui, postquam vana verba iactavit ut illos corrigeret, factum adiecit. Convocatis omni-

¹ Ex Italiae historiae FRANCISCI GUICCIARDINI lib. V. Latine vertit I. P.

¹ Italice exaravit NICOLAUS TOMASSEUS.

bus imperavit ut virgas afferrent; allatas in fascem redegit, quem mox filii praecipit singulis ut frangerent. Quod quum frustra conati essent, pater soluti fascis virgas singulas singulis frangendas dedit; quod nullo negotio illi fecerunt. Tum pater: «Sic vos concordes hostis neque vincere, neque domare poterit; discordes vero et contendentes fraude aut vi facile superabat».

**

Noctua et aves.

Venientes nonnullae aves ad noctuam rogaverunt ut, relictis tectis domorum, in viridibus arborum ramis, ipsarum more, nidificaret, unde clarior dulciorque cantus evadit. Succrescentem prope querum ei ostenderunt, quae locum adulta opacaret. Noctua deprecabatur ne sedem ponerent in arbore viscum gignente alitibus funestum. Verumtamen aves, eius consilium aspernatae, in queru cantantes consederunt. Viscum natum anceps collegit, quo plerasque est venatus. Tunc, mutato consilio, noctuae prudentiam laudibus extulerunt.

**

Pro iudicibus mensarum elegan-
tibus.

MENSES ORDO:

*Lixulae ex solanis tuberosis, Romano more.**Bos caeparum latice obrutus.**Artocreas ex faselulis.**Turdi assi igni, in crustulis compositi.**Lac mellitum cum castaneis tostis.**Poma recentia.*

**

Iocosa.

Magister Tuccius:

— Quanam anni tempore natura pulchrior videtur?

Tuccius : - Feriarum tempore.

¹ Italice exaravit NICOLAUS TOMASSEUS.

Tuccius gloriose mentitur se Venetas visitasse. Tum ex circumstantibus quidam:
— Vidisti igitur Sancti Marci leonem ...
— Certe! Atque ipso illo tempore quum ei cibus apponebatur!

Aenigmata.

I.

Primos deme prius, si vis reperi secundos,
Postremosque legas medio variante priorum:
A crescat matremque invenit: patris alma co-
[rona est;
O fit saepe salus nautis luctantibus undis.
A tibi stanti sive moventi salvus adesto!
O sol aureus exit equis in vectus et horis.
A manibus divis contenditur arcitentis;
O Superos nisi flectere quis, Acheronte mo-
[vebit.

II.

1) Vocalem resonō; 2) me circuit aequo-
[ris acta;
1+2) Sum cicur et patiens auxiliarque tibi.
Aenigmata in superiore fasciculo pro-
posita his respondent: 1) *Rana, Ravana;*
2) *Cicer-o.*

Libera a pittaciis responsa.

Cl. viris E. Io. ... et A. HAB. ... – Undenam diuturnum silentium vestrum?

Cl. v. CAES. MAMB..., *Mediolani.* – Accepimus, tibique amplissimas gratias referimus.Cl. v. ADALB. GIAR..., *Panormi.* – Libros non mittimus, nisi prius eorum pretium solutum fuerit.Cl. v. PET. BRO..., *Philadelphiae* – Duorum annorum subnotationis pretium debes, quod ab humanitate tua, uti promittis, exspectamus.Cl. v. Ios. FREI..., *Berolini.* – Papae! Haud nugas egisti! Pulchre, bene, recte!R. v. P. Ferd. M... *Romae.* – Tibi in omnibus assentior; sed quomodo re perficiendum? ...

A SECRETIS.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

ROMAE. TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

STANISLAUS FUGIENS

[3]

DRAMA HENRICI NOZZII, S. I.

NAEVOLUS.

Perge; move te ocius, obsecro,
Ne nos teque conviciis obsurdet, si vel ces-
[ses paullulum.
Nae ventriosus iste pulcre lepidam hic vitam
[gerit,
Sesquipedem illum aqualiculum curans suum,
Quippe otiosus otioso in munere.
At mihi ut ulla nunquam detur defesso quies
Cave sis. Tot domini sunt qui aliquid sem-
[per imperent;
Tum sedulo faciendo facio ut nemini faciam
[satis.

BILINSKIUS.

Mala est tota servorum natio et semper que-
[rula:
Quo demereris eos plus cures tibi, eo te plus
[oderint.

NAEVOLUS.

Tu pro tua crassa sapientia loqueris oracula;
Ego tam exili cerebro hoc scio, amorem ab
[omnibus
Sibi mereri bonos, atque odium item malos.
Ut noster minor herus, vah! lepidum capi-
[tulum...

BILINSKIUS.

Quid facit?

NAEVOLUS.

An non merito ab omnibus feratur in oculis?

BILINSKIUS.

Omitte iam
Ineptam istam loquacitatem, cucule.

NAEVOLUS.

(De industria
Illum collaudavi, ut hunc male tangerem.)

BILINSKIUS.

Ehodus dic, est ne is domi?

NAEVOLUS.

Nescio; visam, si vis... Sed ecum ipsum.

BILINSKIUS.

Sane percommode.

NAEVOLUS.

Numquid aliud?

BILINSKIUS.

Hic ut facessas.

NAEVOLUS.

Ego vero admodum libens.

SCENA V.

STANISLAUS, BILINSKIUS.

STANISLAUS.

Salvere te, mi educator, gaudeo plurimum.

BILINSKIUS.

Ades opportune: tecum ipse volebam collo-
[qui.

STANISLAUS.

Monuit id modo Fulcius: tu quidquid est
[loquere.

BILINSKIUS.

Magnae, Stanislae, mihi curae es; id quod
[patriPrimum debo, qui te fidei credit meae,
Tum etiam tibi praesertim his morato mori-
[bus.

STANISLAUS.

Credo, adeo usque de me commeruisti bene;
Et si quid polliceri possum aut recipere,Efficiam tuas ut mihi curas nunquam expo-
[bres.

BILINSKIUS.

Novi tuum ingenium liberale: nunc pervelim.
Tuæ prolixius servias valetudini,
Quam gravis male conflictavit aegrotatio.

STANISLAUS.

Operam do.

BILINSKIUS.

Sed assidue te solum degere,
Nihil laxare animum, nunquam genio obsequi
Honeste... vin' dicam plane? id mihi non

[placet.]

STANISLAUS.

Noli, mi tu, vereri quidquam.

BILINSKIUS.

Immo istuc ago,
Et mente dudum agito quod te plurimum

[iuvet.]

STANISLAUS.

Nihil tale necesse est; atque alio verius
Istas, si me amas ex animo, curas conferes.

BILINSKIUS.

Etsi scio meum ius esse ut te cogam
Quae ego imperem facere, non adeo duriter
Tecum nunc tamen agam, nec pro imperio
[omnia].

Id quo consultum tibi sit, ego prospexero:
Tu reputa esse tuum alienis consiliis regi.

SCENA VI.

STANISLAUS.

Quid isthaec sibi vult oratio? quidve com-
[moditas],
Quantam huius expertus non sum dudum
[antea]?
Metuo ex occulto ne mihi parentur dolii,
Ut vitam hanc paullatim atque hos mores
[exuam].

Iampridem pugno cum malis hisce artibus,
Periculi hac in domo mihi plena sunt omnia;
Cui quave in re tuto fidam non satis scio.
Ergo quod mente verso facinus urgendum est.
Res omnes abdicare spesque noxias,
Et Lojolidum transcribere nomen agmini,
Certus decrevi. Immissum hoc mihi divinitus
Consilium diu celaram tacitus in pectore,
Prudentia ductus stulta heu! pueriliter.
At divina Mater et Mater eadem mea,
Dignata nuper me morientem visere
Filiolum in sinu gerens suum,
Postquam salvum atque incolumen eripuit e

[funere].

Me iussit eo properare quo dodum vocor.
Nunc ego si cum patris et fratri gratia
Istuc unquam sperarem posse perfici,
Veniam ořarem, afferrem caussas, adderem
[preces].
Sed quoniam haec penitus interclusa mihi
[via est],
Deo parere decet vel eorum ingratitiis.
Itaque unam mihi spem reliquam in fuga
[sitam],
Quo compos voti fiam, video. Clanculum
Vestes paravi ignotas, ne quis noscitet
Ex urbe proficiscentem: tum cetera
Exploravi prudens: tantum in hoc cum ani-
[mo] excubo,
Abeundi mihi opportuna ut detur copia.
Ea fortasse opportunitas adest prope;
Et quid facta opus sit, resque et tempus
[consulet].

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

BILINSKIUS, PAULLUS

BILINSKIUS

Noli, Paulle, adeo praeeeps agere: sed mihi
Ausculta potius.

PAULLUS

Quid igitur suades?

BILINSKIUS

Dic fratri
Te in suburbanum ad aliquot concessurum
[dies];
Eoque per speciem valetudinis tecum ipsum
[ducere]
In primis velle.

PAULLUS

Cedo quid sit hinc profecturum boni?

BILINSKIUS

Multa hinc eventura spero commoda: primum
[tibi]
Fratrem obligabis, ut se in posterum facilior-
[rem] tuae
Det voluntati.

(Ad proximum numerum).